

Eesti Noorteühenduste Liit

Ülevaade osaluskogude tegevusest
ja osaluskogu tööd takistavate probleemide
kaardistus piirkonniti

Koostaja: Kärt Pärtel

Tallinn 2013

SISUKORD

Tänu sõnad	3
Sissejuhatus	3
Uuringu kontekst	4
Teoreetiline perspektiiv	6
Noorte osalus	6
Noortepoliitika	8
Kodanikuühiskond ja vabatahtlikkus	9
Metoodika	12
Andmete kogumine ja valim	12
Analüüsimeetodid	13
Tulemused	15
Noorte osalemine osalus kogude tegevuses	15
Aktiivne noor	15
Osalemise kasu	18
Osalus kogude teke, lagunemine ja jätkusuutlikkus	19
Jätkusuutlikkuse edendajad ja pidurdajad	20
Uued liikmed ja nende hoidmine	22
Poliitika kui sõimusõna	24
Dialog otsustajatega	25
Püüdlused ennast nähtavaks teha ja edasised tegevused	26
Kokkuvõte	28
Kasutatud kirjandus	30

Tänuõnad

Uuringu koostaja ja ENL tänavad kõiki aktiivseid ning toredaid noori, kes koostööseminaridel osalesid, oma mõtteid ja ideid jagasid ning olid valmis osalema pärast sisukaid arutelusid (vara-hilis)õhtustel fookusgrupiintervjuudel. Seda kõike selleks, et päeva teemad uuesti kokku võtta ning mõeldud mõtted välja öelda, et need jõuaks just sellesse uuringusse. Suur aitähh, veelkord!

Sissejuhatus

Ühiskonnas valitseb palju probleeme ja kitsaskohti ning avaliku ja erasektori huvi ja ressursid on piiratud. Sellisel ajal võimaldab just mittetulundussektor kodanikuorganisatsioonide kaudu olukorda parendada (Snyder et al., 2009: 125). Kodanikuühiskond ja kodanikuorganisatsioonid on üha enam kõlapinda koguv valdkond, mida peetakse demokraatliku riigi lahutamatuks osaks. Lisaks soodustab taoline (vabatahtlik) tegevus ühiskonnas ühtekuuluvustunde teket, mis on tugeva ja hästi toimiva riigi aluseks ning osalemine võimaldab inimesel saada uusi teadmisi ja kogemusi (Mänd, Gramberg, & Kõre, 2004-2005: 3). Ühiskond, mis on ühtekuuluv, väärtustab kodanikualgatust, on inimlik ja hooliv ning selles on inimestel parem elada.

Ühiskond vananeb ja nii kasvab ka surve noortele juba varasemas eas võtta vastutust ning osaleda aktiivselt ühiskonnas. (Noorsootöö ... 2006: 15) Euroopa Liidu Nõukogu tões Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistikus 2010-2018 (2009: 5), et noortel täna ning tulevikus on otsustav roll Euroopa Liidu ja selle kodanike ees seisvate paljude sotsiaalmajanduslike, demograafiliste, kultuuri-, keskkonna- ja tehnikaalaste probleemide lahendamisel ja võimaluste ärakasutamisel. Selleks, et seda saavutada tuleks ja peaks noori juba varakult kaasama otsustusprotsessi, et õpetada neile demokraatia ja kodanikuühiskonna põhimõtteid, tutvustada võimalusi kogukonnas kaasa rääkida ning mõjutada selle arengut (Hein 2012).

Noorte üheks võimaluseks osaleda on kuulumine maakondlikesse noortekogudesse ja kohalikesse noortevolikogudesse, mille eesmärgiks on enamasti noorte huvide eest seismine ja otsustusprotsessis kaasalöömine (Ibid: 22).

Antud töös püütakse kaardistada praegusel ajahetkel noorte osalust osaluskogudes ning nende tegevusega seotud probleeme ja lahendusvõimalusi piirkonniti.

Töö koosneb ülesehituselt kahest osast: teooriast ja empiirikast. Esimeses osas käsitletakse noorte osaluse, kodanikuühiskonna ja vabatahtlikkuse ning noortepoliitika teoreetilisi lähtepunkte, mida hiljem tulemuste osas analüüsimisel seotakse fookusgruupiintervjuudest saadud informatsiooniga.

Uurimuse empiirilise aineistiku kogumisel ja analüüsimisel on lähtutud kvalitatiivsest suunast. Valimisse kuulus kokku 22 noort inimest Eesti 12 maakonnas tegutsevatest osaluskogust. Eesmärgiks oli saada osalisi kokku 30 ning kõigist 15 maakonnast, kuid kahjuks koostööseminaridele kõik esindajad kohale ei jõudnud.

Analüüsimeetodina on kasutatud kvalitatiivset sisuanalüüsi, täpsemalt konstruktivistliku põhinstatud teooria põhimõtteid.

Uuringu kontekst

Noorte üheks võimaluseks osaleda on kuulumine maakondlikesse noortekogudesse ja kohalikesse noortevolikogudesse, mille eesmärgiks on enamasti noorte huvide eest seismine ja otsustusprotsessis kaasalöömine (Euroopa noortevaldkonna koostööraamistik 2010-2018: 22). Nendes nõuandvates organites on noortel võimalik õppida ja praktiseerida vajalikke teadmisi ning oskusi, mõjutada otsuseid ja anda nii oma panus kohalikku arengusse.

Noorte kaasamise ja osaluse võimalused ning tavad on Eestis piirkonniti erinevad. Näiteks, saavad noored otsuste mõjutamises kaasa rääkida maakondlikes noortekogudes, kohalike omavalitsuste osaluskogudes, riigi ja kohaliku omavalitsuse juures tegutsevates nõuandvates kogudes, erinevates noorteorganisatsioonides jne. Üldiselt läbib noorte osalus horisontaalselt kõiki noortepoliitika valdkondi ja struktuure ning on noortevaldkonna üks peamisi põhimõtteid. (Eesti Noorsootöö Keskus 2013)

Kohalikud omavalitsused ja maavalitsused on noortele kõige lähemal asuvad osalemise tasandid, mistõttu on neil ka suur roll noorte osaluses. Noori kaasates tagavad võimud olukorra, kus noored ainult ei kuule ega õpi demokraatiat ja kodanikuks olemist, vaid neil on reaalne võimalus tunda end ühiskonna täisväärtusliku liikmena. (Metstak et al 2012)

Noorte osaluskoguna mõistame erinevaid institutsioone, kus noored saavad otsuste kujunemisele kaasa rääkida (nt kohalik noortevolikogu või -parlament, maakondlik noortekogu, nõuandev kogu, õpilas- ja üliõpilasesindus jmt). Mõistet „noorte osaluskogu“ ainult noortekogu ja noortevolikogu koondmõistena. (ibid.) Kui 2002. aastal Eesti Noorteühenduste Liit alustas tegevust, kuulus sinna 25 noorteühendust (Eesti Noorsootöö Keskus 2013). Alates 2005. aastast riiklikul tasandil osaluskogude loomisest on noortekogude ja noortevolikogude arv kasvanud kordades, jõudes 2011. aastal 77-ni. (Hein 2012)

Noortekogude käsiraamatu järgi on **noortevolikogu** valla- või linnavolikogu juures tegutsev nõuandev kogu, mille liikmed on noored. Noortevolikogu liikmed valivad noored ise. Noortevolikogu eesmärk on analüüsida valla või linna pädevusse kuuluvaid noorteküsimusi ning teha nende kohta ettepanekuid valla- või linnavolikogule ja -valitsusele.

Maakondlik noortekogu võimaldab noortel osaleda otsustusprotsessides ning kaitsta enda huvisid neid puudutavates valdkondades maakondlikul tasandil. Noortekogu annab võimaluse kaasa rääkida ja olla rohkem kaasatud otsuste tegemisse, mis puudutavad noorte elu, omada võrdseid võimalusi ning aktiivsemalt osaleda ühiskonnas ja ühiskondlikus elus. Noortekogu on sidevahend noorte ja maavalitsuse vahel. (Noortekogude käsiraamat 2012)

Noorte osaluskogu tagab noortele võimaluse:

- rääkida kaasa otsuste tegemisel, mis puudutavad noorte elu;
- omada võrdseid võimalusi täiskasvanutega;
- saada heaks kodanikuks;
- aktiivsemalt osaleda ühiskonnas ja ühiskondlikus elus;
- tutvuda demokraatia põhimõtetega. (ibid.)

Toetamaks edaspidist kohalike noortekogude teket ja nende jätkusuutlikkust arendab Eesti Noorsootöö Keskus koostöös Eesti Noorteühenduste Liiduga noortekogude stardipaketiteenust, tunnustamise võimalusi ja palju muud. Eesti Noorteühenduste Liit on oma tegevusega kindlasti just see organiseerunum pool ehk noorteühendustesse kuuluvate noorte huvide esindamisel. (Eesti Noorsootöö keskus 2013)

Samuti, ühtedeks olulisematest ja vanimatest kohaliku tasandi osalusvõimalustest on koolides tegutsevad õpilasesindused ja ülikoolide üliõpilasesindused. Õpilaste õigus osalusele oma kooli elu üle otsustamises ja arendamises on siinkohal paika pandud põhikooli- ja

gümnaasiumi seadusega ning üliõpilastele on sama õigus sätestatud ülikooliseaduse ja rakenduskõrgkooli seadusega. (Ibid.)

Neile omakorda on toeks Eesti Õpilasesinduste Liit ja Eesti Üliõpilaskondade Liit. Lisaks nimetatud noorteühendustele tegutsevad Eestis veel üleriigilised noorteühendused, mille liikmeteks on vähemalt 500 noort ja mis tegutsevad vähemalt viies maakonnas.

Võib öelda, et riiklikul tasandil on noorte kaasamine neid puudutavatesse otsustesse tagatud ja reguleeritud, kuid siinkohal on oluline teada, kas ja kuidas hästi see ka praktikas toimib. Noorte inimeste kaasamine ja osalemine on kindlasti keerulisem kui esmapilgul ehk tundub.

Teoreetiline perspektiiv

Noorte osalus

Noorsootöö seaduse järgi peetakse Eestis noorteks 7–26aastaseid (Euroopas kuni 30–aastaseid) isikuid (Eesti noorsootöö seadus 2010). Noorte osalus on noorte kaasärääkimine neid puudutavates otsustes, ükskõik kas kodus, koolis, kodulinnas või -vallas, maakonnas ning ka kogu Eestis, Euroopas ja ka üle maailma. Aktiivse osaluse puhul teevad noored ise otsuseid ja pakuvad lahendusi, passiivse osaluse käigus aga osaletakse ühiskonna pakutavates tegevustes (Hein 2012).

Osalus ja aktiivne kodanlus tähendab õiguste, eesmärkide, keskkonna, võimaluste olemasolu ning noorte toetamist, et soodustada osalust ja mõjutada otsustusprotsesse nii, et luua seeläbi paremat ühiskonda. (Revised ... 2003: 1-2)

Koos noorte osalusega kasutatakse noorte kaasamise mõistet. Osalus on üks kolmest kaasamise vormist. „Kaasamise all mõistetakse huvirühmade informeerimist, nendega konsulteerimist ning ka huvirühmade osalust. Kaasamise eesmärk on tõsta otsuste kvaliteeti ja ühiskondlikku heakskiitu, suurendades mittetulundus-, era- ja avaliku sektori osalust otsuste ettevalmistamisel ja langetamisel.“ (Metstak, Notton, Martinson, Valge ja Reitav 2012: 59) Noorte kaasamisega mõjutatakse noorte soovi osaleda ühiskonnaelu mõjutamises. Mõisted „noorte sotsiaalne kaasatus“ ja „noorte sotsiaalne osalus“ on laiemal tähendusega, selle all

mõeldakse noorte täisväärtuslikku kaasalöömist hariduses, tööturul, sotsiaalses keskkonnas üldiselt. Selle vastandiks on sotsiaalne tõrjutus. (Noorsootöö ... 2007, lk 24)

Noorte osalusel on mitmeid vorme, näiteks vabatahtlik töö, osalemine mitte-formaalses õppes, noorelt-noorele koolitamine, kuulumine noorteorganisatsiooni ja selle tegevuse eest vastutamine mingis valdkonnas, kuulumine poliitilistesse noorteühendustesse, noortekogudesse ja teistesse osaluskoogudesse, osalemine kampaaniaüritustel ja projektides, hääletamine või kandideerimine valimistel. (Have .. 2008, lk 25-26)

Organisatsioonidele ja institutsioonidele on noorte kaasamise positiivseteks tulemusteks teenuste ja poliitikate kujundamine, suunamine ja väärtustamine noorte vajadustest lähtuvalt, mistõttu on need efektiivsemad ning noorte jaoks usaldusväärsemad, mis omakorda aitavad tõsta organisatsiooni mainet. Noorte osalus võimaldab organisatsioonil toetada noorte personaalset, sotsiaalset ja poliitilist arengut kogukonnas. (Aspinwall ja Larkins 2002; Kirby, Lanyon, Cronin ja Sinclair 2003, lk 7)

Barjäärid, mis segavad kaasamist, võib jagada isiklikeks ja praktilisteks takistusteks. Isiklikeks aspektideks on madal enesehinnang, enesekindluse ja julguse puudumine, hirm üleoleva suhtumise ja diskrimineerimine ees, tegevuste ebahuvitavus ning ettekujutus noorsootööst kui millestki igavast. Praktilisteks asjaoludeks on informatsiooni puudumine, osalemisloa puudumine, vajalike ressursside puudus, kultuurilised vastuolud, liikuvusega seotud probleemid. (Noorsootöö ... 2007, lk 28) Treseder (1995, lk 225-230) jaotas barjäärid viide kategooriasse:

- 1) Juurdepääs (kokkusaamise aeg ja kestvus ning õhkkond)
- 2) Hoiakud (noori peetakse stereotüüpselt nõrgemateks, mitteaktiivsetena jne)
- 3) Tavad ja kombed (pole tavaks laste arvamust küsida, arvestada sellega)
- 4) Informatsioon (sotsiaalsete sidemete puudumine ja seeläbi informatsiooni puudumine organisatsioonide ja nende tegevuse kohta)
- 5) Ressursid (rahalised ja ajalised ressursid)

Selleks, et noorte osalus just avalikus sektoris oleks levinum, põhjalikum, aga ka väärtustatum, on Eestis välja töötatud noortepoliitika, mis pakub just seda vajaminevat tuge noortele, kes soovivad ja tahavad oma sõna otsustamistel sekka öelda.

Noortepoliitika

Noortepoliitika olemasolu põhjuseks on vajadus määratleda tegevus, mida ühiskond peab tegema, et iga noor Eestis saaks oma individuaalsel kujunemisteel võimalusi, tuge ning õpikogemusi positiivseks enesemääratluseks, -harimiseks, -teostuseks ja eneseväärikuse kujunemiseks ning seeläbi suudaks ja sooviks võtta vastutust ja algatust ühiskonna heaolu säilitamise ja arengu eest. (Noorsootöö strateegia 2006-2013: 15)

Strateegia (ibid.) sõnul on noorte kujunemisteed aina erinevamad ning sisaldavad üha rohkem tegureid, peab noortepoliitika olema horisontaalne ning peegeldama noore eluolu puudutavat erinevates eluvaldkondades. Vajalik on nii noortele suunatud tegevuse eraldi väljatoomine näiteks tööturu-, haridus-, kultuuri- jms poliitikas, kui ka noore tegelikest vajadustest ja väljakutsetest lähtuv koordineeritud ja eesmärgikindel tegutsemine erinevates eluvaldkondades, s.o lõimitud noortepoliitika.

Lõimitud noortepoliitika tulemusena kujuneb noorel nn kogemuste pakett, mis sisaldab kõike vajalikku ettetulevate väljakutsete, valikute ja võimalustega positiivseks toimetulekuks, sh:

- osalusvõimalusi ja -kogemusi,
- õppimist,
- loovust ja väljendusvõimalust,
- infot ja nõustamist,
- kuuluvuskogemust ühiskondlikus elus,
- turvalisust ja heaolu,
- probleemide ennetust ja tuge nendega toimetulekul. (ibid.)

Lõimitud noortepoliitika aluseks on järgmised põhimõtted:

- lähtumine noorest, tema tegelikust olukorrast, huvidest ja vajadustest;
- noorte osalus;
- valdkondadevaheline koostöö. (ibid.)

Peamised noortepoliitika toimealad ehk valdkonnad, kus tehakse noortele suunatud ja noorte elu puudutavaid otsuseid, on noorsootöö, haridus, tööhõive, tervis, kultuur, sotsiaal-poliitika, keskkond, riigikaitse, perepoliitika jt. Üks nendest valdkondadest, mis on otseselt seotud ja noorteühendustega on, noorsootöö, mis kujundavad noortepoliitika põhimõtteid ja

väärtushinnanguid. Eesmärgiks siinkohal on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomine, mis võimaldab neil oma vaba tahte alusel tegutseda väljaspool perekonda, tasemeõpet ja tööd. (ibid.)

Noorsootööd korraldatakse erinevates institutsioonides ja vormides, kasutades mitmekesiseid meetodeid. Üheks võimalikuks vormiks on just juba eelpool mainitud noorteühendused, mis on noorteühingud ja mitteformaalsed noorterühmad. Noorteühendused tegutsevad põhimõttel, et ühingu eesmärgid ja tegevus on määratletud liikmete ühisotsustega. Noorteühendused tegutsevad ühes või mitmes noorsootöö valdkonnas. Noorteühingutes teostatakse suurem osa noorsootööst vabatahtlikkuse põhimõttel. Oluline tähtsus on noorte osaluskogudel (noorteparlament/ -volikogu), millel puudub juriidiline staatus ning mille koosseisu on valitud või delegeeritud noored. Noortekogu eesmärgiks on osalemine otsustamisprotsessis ja noorte huvide kaitsmine neid puudutavates valdkondades. (ibid.)

Noorsootöötaja saab oma töö ja tegemiste eest kindlat (töö)tasu ehk kasu, kuid noored, kes oma vaba aega pühendavad nt kooli või teiste huviringide kõrvalt just avalikus sektoris noortega seotud küsimustes ja otsustes kaasarääkimisele, teeb seda vabatahtlikult. Tema tasu ehk kasu on seotud pigem just sellega, et nii saab ta muuta enda ja teiste noorte elukeskkonda paremaks ja arendavamaks. Siinkohal on paljude noorteühenduste ja seal tegutsevate inimeste ühine nimetaja kodanikeühiskond ja vabatahtlikkus, mis on kindlasti laiem kui osaluskogud ja noorte osalus neis, kuid hõlmab endas just seda ühiskonna osa ja loob selleks kindlasti ka baasi, millest eelmainitu alguse saab.

Kodanikuühiskond ja vabatahtlikkus

Kodanikualgatusel on ühiskonnas järjest olulisem roll. Ka riigi ressursid oma elanike heaolu tagamisel on piiratud ning seepärast on üheks ühiskonnas eksisteerivate probleemide lahendamise võimaluseks tõsta kodanike aktiivset osalemist niisugustes tegevustes, millest ei saa kasu vaid isik ise, vaid laiemalt kogukond ja ühiskond (Snyder et al., 2009, 125). KATA 2007-2010 (Siseministerium, 2006, 10) kohaselt on vabatahtlikul tegevusel täita oluline roll ühiskonna arengus, sihtides selle poole, et tulevikus on vabatahtlik tegevus igapäevane ja normaalne osa inimeste elust, mida ühiskond igakülgsest tunnustab, väärtustab ja toetab.

Tänapäevases käsitluses on kodanikuühiskond tegevussfäär, milles inimesed saavad koonduda gruppidesse, osaleda avalikus diskussioonis ning milles vastastikuse austuse ja tolerantsuse normid kaitsevad ühtmoodi nii enamuse kui ka vähemuse vaatekohti (Wilson & Musick, 2000, 142). Kodanikuühiskonnas väljendavad inimesed oma soovi panustada ühiskonna ja kogukonna elu arendamisse ja parendamisse tehes seda otsest tasu saamata (Maakondlike... 2011). Tugev kodanikuühiskond hoiab oma liikmeid sotsiaalselt aktiivsetena, võimaldades vabauhenduste ja avaliku võimu koostööd riigi põhiseaduses sätestatud põhiväärtuste tagamiseks (KATA, 2011, 3).

Raudla (2002, 26) on seisukohal, et kodanikuühiskond on riigile ja selle kodanikele vajalik mitmel põhjusel. Tema hinnangul tagab see demokraatia säilimise, võimaldades erinevatel inimgruppidel oma huvide esindamiseks või kaitsmiseks koonduda ning hoiab ära võimu koondumise ühiskonna kindla osa kätte.

Lisaks soodustab kodanikuühiskond niisuguseid väärtusi nagu sallivus, aga ka algatus- ja koostöövõimet ning tagab informatsiooni leviku, mida on vaja teada poliitikamaastikul kaasa rääkimiseks.

Kodanikuühiskonnal on võtmeroll stabiilsuse ja turvalisuse soodustamisel, demokraatia ja inimõiguste austamisel (OSCE, 2011) ning Purcell'i (2012) hinnangul aitab see ühiskonnas esile kutsuda ja läbi viia muudatusi. Lisaks rõhutavad uurijad Wilson ja Musick (2000, 142) ning Weller (2008, 55) vabatahtlikku tegevust kui kodanikuühiskonna eksisteerimise ja säilimise alust ning teisalt kodanikuühiskonda kui vabatahtliku tegevuse eeldust ja alust.

Snyder ja Omoto (2008, 2) on välja toonud kuus olulist aspekti, mis nende hinnangul määravad ära, kas tegemist on vabatahtliku tegevusega.

1. Vabatahtlik tegevus põhineb inimese vabal tahtel.
2. Vabatahtlikuna kellegi abistamine on isiku läbimõeldud, teadlik otsus ega ole spontaanne abistamine häda korras.
3. Vabatahtlikuna tegutsemine kestab mingi perioodi ulatuses ehk see ei ole ühekordne tegevus.
4. Vabatahtlikuna tegutsetakse kompensatsiooni ootamata.

5. Vabatahtlik tegevus on vajaduspõhine, lähtudes abivajajate probleemidest ja olukorrast.

6. Vabatahtlikku tegevust tehakse kindlatel põhjustel ning konkreetsete inimeste heaks ning tavaliselt toimub see erinevate organisatsioonide kaudu. (vrđl Hustnix, et al., 2010, 414.)

Hustnix et al. (2010, 415) on esile toonud neli erinevat vabatahtliku tegevuse käsitlust, millest lähtudes on võimalik vabatahtliku tegevuse põhjuseid kirjeldada:

1. Majanduslik

Inimesed tegutsevad teiste inimeste hüvanguks, panustades oma aega selleks, et suurendada niisuguste avalike hüvede ja teenuste pakkumist, mis on ühiskonnas hinnatud. (Hustnix et al. 2010:415 – avalike hüvede mudel)

2. Sotsioloogiline

Hustnix et al. (2010:417) on arvamisel, et vabatahtlik tegevus on erakordne ja oluline sotsiaalse solidaarsuse vorm, mis seob ühiskonda ning aitab kaasa indiviidide sotsiaalsele integratsioonile (vrđl: noortepoliitika lõimumisidee). Hustnix et al. (2010, 418) näevad vabatahtlikku tegevust ühelt poolt võimalusena täiendada professionaalseid tegevusi ning teisalt sotsiaalsete muutuste esile kutsujana, mis teeb kindlaks vastamata sotsiaalsed vajadused, võitleb sotsiaalse ebavõrdsuse vastu ning jõustab vähemusgruppe (siinkohal, noori).

3. Psühholoogiline

Uuringud on välja toonud, et vabatahtlikele on iseloomulikud niisugused omadused nagu orienteeritus sotsiaalsetele väärtustele, empaatiline mure teiste inimeste pärast, positiivne enesehinnang, enesetõhusus ning perspektiivi tajumine. (Hustnix et al., 2010: 418-419)

4. Poliitiline

Poliitiline lähtekoht peab vabatahtlikku tegevust peamiseks aktiivse kodanikuühiskonna ja demokraatia aluseks. Inimesed saavad oma õigusi kaitsta ning parendada ühiskonna elu

kvaliteeti vaid siis, kui neil on õigus ja võimalus koonduda ja moodustada kodanikuühiskonna organisatsioone. (ibid.)

Metoodika

Uurimuse eesmärgiks on kaardistada osaluskogud täna Eestis ning peaaesjalikult nende tegevuse ning toimimise head ja vead ehk probleemid, millega osaluskoguse tegevuse (lühikese) ajaloo jooksul on kokku puutunud ning millised on need just täna ja praegu.

Detailse ja mitmekesise informatsioonini jõudmiseks sobivad just fookusgrupiintervjuud ehk rühmaintervjuud. Kuigi oleme eelnevalt varustatud erinevate teoreetiliste lähtekohtadega, kujuneb lõplik analüüs töö käigus, mitte töö alguses. Selline lähenemine soosib paindlikumat lähenemist uurimisväljale ning võimaldab vähendada uurija interpretatsiooni moonutatuse ja piiritletuse riski, mida välitööle eelnevalt rangelt paika pandud teoreetiline raamistik soodustada võib. Andmete analüüsimisel kasutatakse mitmeid konstruktivistliku põhitud teooria põhimõtteid.

Andmete kogumine ja valim

Antud uurimuse meetodiks on eelkõige valitud fookusgrupiintervjuud teemal osaluskogud ja nende liikmete nägemus praeguse tegevuse toimivatest ja mittetoimivatest aspektidest.

Fookusgrupiintervjuude kasutus on õigustatud just sihtrühma koosseisu arvestades. Tegemist on aktiivsete ja asjatundlike noorte inimestega, kellele on oluline oma sõna neid puudutavatesse asjadesse sekka öelda.

Andmekogumiseks valiti fookusgrupi intervjuu meetod, kuna eesmärgiks oli teemaga sügavuti minek ning varasemalt teostatud uurimuste käigus saadud andmete täiendamine. Oluliseks on innustada uuritavaid esitama oma seisukohtade tagamaid ning tekitada ka noorte endi vahelist diskussiooni (mis ei ole võimalik individuaalintervjuude puhul).

Fookusgrupid toimuvad pool-struktureeritud intervjuu vormis. Sellisel juhul on intervjuueerijale ehk moderaatorile ette antud valdkonnad ja põhiküsimused intervjuu kavana,

kuid küsimuste järjekord võis varieeruda ning intervjuerijal oli paindumus küsida ka kohapeal tekkinud jätkuküsimusi vastavalt osalejate poolt antud vastustele.

Fookusgruppides osalemine on anonüümne, st hiljem analüüsimisel ei seota antud vastuseid kindlate isikute nimedega, vaid tsitaatidele antakse nt soo ja vanusepõhised identifikaatorid. Nende kaudu ei ole võimalik kindlaid inimesi ja vastuseid omavahel kokku panna. Kõik intervjuud lüüakse ja transkribeeritakse.

Fookusgrupp-intervjuud üldiselt on vestlusringid, kus osaleb kuni 10 sihtrühma liiget. Omavaheline vestlus aitab välja tuua erinevaid vaatenurki ning erinevad seisukohad stimuleerivad vestlust.

Antud uuringud on kasutatud nõ minigruppe, kus vestlusringis osaleb kuni 6 sihtrühma liiget. Väiksem osalejate arv võib luua vähem variatiivsust, kuid võimaldab laskuda veelgi sügavamasse vestluste iga osalejaga.

Fookusgruppiintervjuudes osalevad noored on kogutud kokku ENL-i poolt korraldatud koostööseminaride raames september kuni november 2013. Kokku toimus 4 fookusgruppiintervjuud, milles kokku osales 22 noort üle Eesti. Fookusgrupid koosnesid 5 – 6 noorest, kes olid pärit erinevatest maakonnast ehk igat maakonda esindas oma arvamuse ja vaatega üks või kaks osaluskoostöötegevuses osalevat noort inimest.

Noored koguti vestlusringide jaoks kokku koostööseminaride esimese päeva lõpus, mil palju arutelusid oli juba seljataga ning mitmeid erinevaid ideid ning mõtteid peas keerlemas, mis saadi veelkord välja öelda just fookusgruppiintervjuude käigus.

Analüüsimeetodid

Nagu eelpool mainitud kasutan andmete analüüsimisel konstruktivistliku põhistatud teooria põhimõtteid. Charmazi (2006: 2-10) järgi saab teadlase analüüsi ja tulemusi käsitleda eelkõige uurija ja uuritavate subjektiivsete tõlgenduste kogumine. Tegemist on ühe võimaliku tõlgendusega, mida mõjutavad uurija varasemad teadmised ja kogemused.

Andmete analüüs tugines kodeerimise protsessil (ibid.). Kodeerimine võimaldab väljal toimuvat süsteemselt fikseerida. Sellest lähtuvalt tekkis järjest juurde olulisi küsimusi, mis omakorda fookusseerisid andmekogumist ning juhtisid jooksvalt võimalike seletusteni.

Esmalt, kasutati sündmuselt sündmusele kodeerimisviisi, mida iseloomustab niinimetatud "lahti harutamine". Seejärel fokuseerivat kodeerimist, mille käigus töötati andmed uuesti "värskema pilguga" üle ja moodustati (põhi)kategoriad. Leitud kategoriaid püüti omavahel ning teooriatega siduda.

Tulemused

Noorte osalemine osaluskogude tegevuses

Noorte osaluse all mõistab nii Eesti Noorteühenduste Liit enda noortepoliitika platvormis kui ka noored ise noorte inimeste nii aktiivset kui passiivset tegutsemist ühiskonnas ning seda, kas ja kuidas mõjutavad nad ühiskonnas vastuvõetavaid otsuseid. Noorte endi puhul kaldub noorte osalusest rääkides arvamused pigem aktiivselt tegutseva noore inimese pildi poole. Nende arvates osaleb noor ühiskonnas ja peaaugjalikult otsuste mõjutamises siis, kui ta on aktiivne.

2013. aasta koostööseminaridel osalesid noortekogude ja noorte volikogude liikmed Hiiumaalt, Saaremaalt, Läänemaalt, Ida-Virumaalt, Lääne-Virumaalt, Viljandimaalt, Jõgevamaalt, Tartumaalt, Valgamaalt, Põlvamaalt, Võrumaalt, Järvamaalt ning Raplamaalt.

Aktiivne noor

Küsimusele, mida neile (noortele endile) tähendab noorte osalus, selgitati enda arvamust just läbi aktiivsuse prisma ning lisaks heatahtliku sooviga midagi ära teha, et elukeskkond, kus nemad ja teised inimesed elavad, oleks võimalikult hea.

- *''Tahetakse midagi paremaks muuta, midagi ära teha. Sellepärast me ka kandideerime, sest paljud noored räägivad, et vahet pole, kas räägime oma soovidest või mitte, siis need tähtsate ninade juurde ei jõua. Seepärast me kandideerime ja tahame tuua noorte ideed endaga kaasa. See on meie visioon!'' (m, Saaremaa)*
- *''Arendad läbi selle aktiivse elu iseennast ja annad midagi vastu ühiskonnale selle eest. Sümbioos.'' (n, Hiiumaa)*
- *''Saab seista enda heaolu ja enda arvamuse ja ka teiste noorte, kes ei ole nii aktiivsed, kes ei julge ennast niimoodi, nõ enda arvamust peale suruda. Ma olen rohkem nagu siuke teiste eest kostja. Et saaks noorte hääle ka kõlama panna.'' (n, Läänemaa)*

Uuringus osalenud noored on sageli need noored, kes on käinud läbi enne noorte volikogu või noortekogu ka mõne muu noorteorganisatsiooni ning kindlasti õpilasesinduse. Just viimasest

on saadud esimene kogemus millegi korraldamisest, koordineerimisest ja mis peamine, milleski osalemises viisil, et nad teadvustavad endale seda ise. Sealt pärinevad ka tihti esimesed tunnustused nende tegevusele, julgustus edasi teha ning kutsed noortevolikogusse või –kogusse.

- *''Aktiivsus. Mina sattusin noortevolikogusse, et mind kutsuti siia. Ma jäin silma. Ma üritasin ikka palju teha ja üritan ikka palju kaasa rääkida, kuigi see pole väga hästi õnnestunud.''* (n, Läänemaa)
- *''/--/ Hakkasin oma aega täitma trennide ja asjadega. Ma leidsin õpilasesinduse''* (n, Viljandimaa)

Osaluskogudes osalevad aktiivsed noored on oma olemuselt inimesed, kellel on vajadus, midagi ära teha – seda kas enda või teise pärast, aga miks mitte ka mõlemat. Nad peavad ennast ülejäänud noortest veidi erinevaks, sest neil just on see huvi, soov ning tahe. Noor, kes osaleb osaluskogude tegevuses ei ole keskmine noor, ta on seal selleks, et midagi ära teha.

- *''Aga ja, mingi sisemine rahutus, tahad midagi parandada ... näe, see on siin sees, kusagil iseloomus või kuskil on kinni.''* (n, Järvamaa)
- *''Meie ei ole keskmine noor!''* (m, Valgamaa)
- *''Eks siin tuleb see kasu nišš ka juurde mõelda. Mitte ainult see altruistlik, et ma olen ja teen siin ainult seepärast, et teistel hea oleks. Kui ise lõpuks mõnu ei tunne, siis see ei ole enam see.''* (n, Valgamaa)

Samas, leitakse, et noorte osalus ja selle tase võib on arendatav. Mitmetel juhtudel ei pruugigi see noor inimene olla kohe aktiivne. Tal nimelt peab see harjumus tekkima ning seda nii juba aktiivsetel kui ka passiivsetel noortel meie ühiskonnas.

- *''Mul oli küll alguses nõnda, et ma olin 9. klassini siuke kaak, tagapingi kutt, kapuuts peas ja mõtlesin küll siis, et ah, mis te need ohmoonid siin ikka teevad. Vanakesed. Aga üks päev tuli kooli aga vallavanem, võttis kratist kinni, pistis autosse ja viis maavalitsusse. Seal teatati, et nüüd pole midagi, et hakkate noortekogu tegema. Mind pandi noortevolikogu juhiks ja nüüd ma üldse ei kahetse, et ma sellele teele läksin. Olen saanud meeletult tutvusi ja enam ma ei ole siuke tagapingi kapuutsiga kutt. Nüüd ma olen, kuidas ma ütlen, natukene esinduslikum.''* (n, 18, Saaremaa)

Osaluskogudesse oodatakse noori, kes on aktiivsed ja kes tahavad teha seda, milleks nad kohale tulnud on. Samuti on noorte endi meelest oluline, et julgetaks ja tahetaks ise midagi öelda.

- *''Aktiivseid, kes midagi ära teha tahavad.''* (m, Saaremaa)
- *''Neid, kes julgevad ka öelda.''* (n, Läänemaa)

Noored on arvamusel, et vaatamata sellele, et aktiivsed noored ise omakeskis suudavad teha võib-olla rohkem, kui kulutades aega passiivsetele noortele ning nende kaasamisele osaluskogude tegevusse, tuleb seda teha. Põhjuseks demokraatlik mõtteviis ja tegutsemine, mis aitaks meie kõigi arengule kaasa.

- *''Jah, seda küll, aga samas, demokraatlik ühiskond! Me tahame kõiki ühiskonnagruppe kaasata ja nende arvamust teada saada, sest muidu me esindame tõesti ainult mingi ringkonna huve.''* (n, Tartumaa)

Kuidas saada kätte ideed ja arvamused nendelt noortelt, kes on veidi passiivsemad ning ei julge ehk väljendada enda arvamust ning soove. Ida-Virumaa ja Valgamaa noored on olnud niivõrd hakkajad ning aktiivsed ja korraldanud enda piirkonna noorte seas küsitlusi, uuringuid, mille käigus koguti kokku kooliõpilaste arvamused, hinnangud ning soovid.

- *''Meil oli näiteks koolis mingi aeg küsitlus, kus küsiti ... koolisisene küsitlus, et mis seal puudu on, mis võiks parem olla ja siuksed asjad. Võtsime selle keskmise, mis seal oli ning tegime järeldused. /---/ meil oli, et läksime tundi, õpetaja jagas küsimustikud ja õpilased täitsid, andsid tagasi. Meie tegime oma selle ÕE-ga kokkuvõtte. /---(sellised tavalised ja lihtsad küsimused, kuid tegelikult väga olulised küsimused. Ise nad kirjutasid, kuidas nende arvates on.''* (n, Ida-Virumaa)
- *''Üks asi on see, et osaluskogud on teinu küsitlusi ja uuringuid. Näiteks see seostub sellega paljud lähevad mujale õppima. Noortekogu tegi eelmine aasta gümnaasiumihariduse kaardistuse.''* (n, Valgamaa)

Noorte osalus põhineb siiski vabatahtlikkusel ning keegi neid selleks sundida ei saa ning peamine kasu, mis saadakse on enamjaolt mittemateriaalne, kuid siiski oluline.

Osalemise kasu

Hustnix et al. (2010, 415) tõi välja neli erinevat vabatahtliku tegevuse käsitlust, millest lähtudes on võimalik vabatahtliku tegevuse põhjuseid kirjeldada. Nendeks on:

- Majanduslik
- Sotsioloogiline
- Psühholoogiline
- Poliitiline

Võib öelda, et osalus kogude noorte puhul on otseselt tegu kõigiga, välja arvatud majanduslikuga, sest majanduslik kasu tuleneb antud juhul kaudselt ning seda riigi majandusliku edu võtmes, mille võib tagada aktiivse kodanikuühiskonnaga demokraatlik riigitegevus.

Noorte tegevus osalus kogudel ei põhine kindlasti ainult sellel, et seal saavad nad teha head teistele. Igal tegevusel on kindlasti tegija enda poolt teenitud kasu, mis jätab ta kas lühemaks või pikemaks ajaks sellesse rattasse jooksmata.

Osalemine osalus kogudes teeb ühe noore kindlasti täiskasvanulikumaks ning annab ettekujutuse ja lisaks kogemuse, kuidas suhelda eakaaslaste seltskonnast erinevas, ametlikumas keskkonnas.

- *''Usun, et liikmeks olemine õpetab neile päris palju täiskasvanulikkust, sest... meie räägime oma uutele liikmetele, kui mõni üritus korraldatakse, et kust ja kuidas midagi saada, et oma mõtteid ja ideid paremini teostada. See hakkab ka kindlasti looma oma mõtetes seda, et ma olen nüüd juba suur ja vaata, mis mina ära teha saan.''* (n, Jõgevamaa)
- *''Sa pead palju suhtlema ja seletama ja siis sa õpidki, et kuidas oleks ametlik suhelda. /---/ see ikkagi on ka hea kogemus, et sa julged rääkida sellisel ametlikul toonil.''* (n, Raplamaa)

Osalus kogudes osalemise kogemus on midagi, mis lükkab ühe noore enda turvatsoonist välja ning õpetab talle iseseisvalt ja ka meeskonnas ettetulevate olukordadega tegelema.

- *''Võtabki sellise turvatunde ära, et sa ei tee neid asju, mida sa oled harjunud igapäevaselt tegema, vaid sa teen siukseid asju, mida sa ei pruugi osata, aga selle võrra sa kasvad rohkem ja ei jää sellesse mugavustsooni. /---/ sundolukordadest on*

*õpetanud välja tulema, pannud mõtlema, kuidas lahendusi leida ja mitte alla anda.’’
(n, Tartumaa)*

Palusime noortel, kes intervjuudes osalesid, välja tuua mõned asjaolud, mida nad peavad osaluskogudes osalemise vähem või rohkem negatiivseteks aspektideks. Tuleb tunnistada, et võrreldes osalemisest saadava kasu nimekirjaga, ei ole kulude nimekiri kuigi pikk.

Esmalt on kindlasti see, mida osalemine noortevolikogus või – kogus võtab, on aeg ja energia, aga samuti meelerahu ja kulutanud mõnedki närvirakud.

- *’’Võtnud? Aeg?’’ (n, Jõgevamaa)*
- *’’Võtnud? Ma ei tea. Selle üle, et miks noortevolikogu ei toimi, oehh... olen selle üle nii palju juurelnud ja vihaseks ja närvi ajab küll.’’ (n, Jõgevamaa)*

Osaluskogude teke, lagunemine ja jätkusuutlikkus

Uskumine sellesse, mida tehakse, on kindlasti üks olulisi asju, kuid ehkki tegelikult mitte kõige olulisem. Noorte seas on neid, kes tõsimeeli usuvad sellesse, et nende tegevus muudab nende kodukoha ja ühiskonna elu paremaks, kuid teadvustatakse sedagi, et osaluskogude olukord ei ole kõige parem. Mitmete piirkondade, nt Läänemaa, Jõgevamaa, Hiiumaa, Järvamaa osaluskogud, kus käib tegevus väga kõikumalt ning põhjuseid on erinevaid. Alustades üldise toetusega, noorte osalusega ning lõpetades koostööga. Noorte meelest on üks asi kõigi püüdlused muuta tegevust levinumaks ning selle nimel tööd teha, kuid teine asi on tunnistada, et mõnikord ei ole sellest tõesti mitte midagi kasu ja ollakse ikkagi punktis, millest on soovitud välja saada.

- *’’Kõige naljakam ongi see, et kõik tunnistavad ja teadvustavad, et osaluskogud on madalseisus ja väljasuremise äärel, aga kui selles niimoodi rääkima hakatakse, siis on jälle, et ei kõik on korras. Tegelt ei ole nii. /---/ Noori on, aga ei leia seda snitti, et miks see noor peaks nüüd tulema, tegema.’’ (m, Saaremaa)*

Osaluskogude puhul on kriitilised perioodid, mil midagi aktiivselt ei toimu, nt suvi. Siinkohal on murdepunktiks osaluskogu jätkusuutlikkuses see, kas ja kuidas suudetakse alustada tegevusega pärast nõ suvepuhkust.

- *''Terve suvi ei olnud meil mitte midagi, kuna meie nii-öelda juhil, kes meid sinna nõ lilleaeda tõmbas, mis... lilleaiast on saanud muidugi surnuaed.''* (n, Läänemaa)
- *''Võin julgustuseks öelda, et meil on ka /---/ nõ kaks perioodi. Meil on siuke vegeteerimise periood, mis algab vaikselt pihta märtsi kuus ja lõpeb siis kusagil septembri lõpus. Siis on selline üliproduktiivne aeg ehk siis oktoobri algusest kuni märtsi lõpuni. Siis tõeline andmine käib ja kõik on hullult sillas, et möll käib. Aga jah, see koosseis hakkab meil ära jääma, ära kustuma, sest me kõik jääme vanaks ja peame ära minema.''* (m, Saaremaa)

Uuesti alustamisel on oluline eestvedamine ning peale hakkamine. Intervjueeritavate kogemusele põhinedes saab väita, et selleks peab olema mõlema osapoole – nii noore enda kui omavalitustes otsustajate – huvi ning tahtmine. Võtame näiteks Järvamaa, kus on erinevatel aegadel mitmeid kordi üritatud noortevolikogu tegevust alustada ja hoida. Kõikidel juhtudel on eestvedajaks valitud üks kindel inimene, kellest loodetakse lumepalli kasvavat.

- *''Meil on tegelikult juba kolmas kord käsil see projekt, aga iga kord teevad seda erinevad inimesed. /---/ abivallavanem listis pommitasid mind igalt poolt selle informatsiooniga, et kuidas alustada /---/ Teeme ära, et oleks vaja noori valla otsustusprotsessi ja valla juhtimisse, et noored on nii passiivsed ja üldse oma sõna sekka ei ütle''* (n, Järvamaa)

Jätkusuutlikkuse edendajad ja pidurdajad

Kindlasti üks kõige olulisem komponent osaluskogudes on see, et jätkusuutlikkuse tagavad ikkagi liikmed. Juhul, kui neid ei ole, pole ka organisatsiooni, mis tegutseks. Uute liikmete kaasamine on olnud enne ja samuti praegu üks keerulisemaid ülesandeid. Probleemid, mida välja tuuakse intervjuudes, on peamiselt huvipuudus, kasvav passiivsus üldiselt noorte seas, stereotüüpsed arusaamad ning infopuudus. Samas, on üha olulisem viis, kuidas info sihtgrupile kohale jõuaks.

- *''Neil lihtsalt ei ole seda sisemist huvi, neid lihtsalt ei huvita! /---/ Ta ei suuda sinna kohale minna, ta ei suuda ennast panna niimoodi mõtlema seda huvitavaks või ... tal ongi ükskõik.''' (n, Järvamaa)*
- *''/---/ Aga ka see, et kedagi väga ei huvita. See sama teema – sööki on, aga inimesi ei ole.''' (n, Jõgevamaa)*
- *''Probleem on ehk see, et see info ei jõua nende passiivsete noorteni. Aktiivsemad ikka teavad'' (n, Jõgevamaa)*
- *''Just koosolekul arutasime, et sellel samal maanoorte päev oli igal pool Facebookis olemas, aga suulist infot oli liiga vähe'' (n, Ida-Virumaa)*

Jätkusuutlikkuse tagamisel on oma osa olukordadel, kus vanad olijad ei suuda uusi liikmeid piisavalt kaasata ning neid toimuvaga kurssi viia. Mõningatel juhtudel saadakse olulistest asjadest teada mitmed kuud hiljem ning on üllatav, kui üks noor sellises olukorras niigi kaua sees püsib. Seega, tunnistatakse, et just noorte kaasamine vanemate liikmete poolt on üheks suurimaks jätkusuutlikkuse tagajaks osaluskogudes, sest enda tegevuses ning nende meeldivuses, kasulikkuses ning vajalikkuses ollakse organisatsiooniliikmete poolt kindlad.

- *''See probleem võib tekkida. Näiteks kui tulevad uued liikmed ja siis sa eeldadki kohe, et ta ongi, ta mõikab seda 'lainet' ja ta tahabki ise nagu mingit ülesannet enda peale võtta, aga ja, tegelikult pead mõistma, et pead olema nii suureks toeks ja suunama inimesi nii palju, et nad oleksid pädevad ja julged, et midagi ära teha.''' (n, Viljandimaa)*
- *''Meile ei seletatud alguses mitte midagi lahti. Ei sise-eeskirju isegi ja eelmine nädal seletati viimaks kõik asjad lahti. /---/ Ja.. mingil määral jäi kripeldama. Siiamaani kripeldab, et mind huvitab see noortekogu asi, aga kui mul .. noortekogu ei tee seda minu jaoks lihtsamaks, siis... see oleks, et nad tahavad mind.''' (n, Raplamaa)*

Teine moment vanade liikmete ning jätkusuutlikkuse tagamise juures on ette mõtlemine, mis saab siis, kui tuleb ise ära minna ning kuidas organisatsioon sel juhul püsib. Täpsemalt, erinevad teadmised, materjalid ning oskused, mida enda seesolemise ajal aktiivselt uutele tulijatele jagada või siis lihtsalt endast pärast lahkumist materjal tulevastele jätta. Samas oodatakse väga, et võimalusel oldaks uutele koosseisudele ka pärast toeks ja abiks, kui seda tarvis.

- *''Kui ma küsisin, et meie eelmise presidendi käest, et kus on kõik protokollid ja materjalid, millest räägitud on ja nii edasi, siis ta ütles, et ''need on minu käes''. Ma siis palusin tal need saata, ta ütles, et saadab ja ta pole seda siamaani teinud. Sellest on möödas juba aasta'' (n, Lääne-Virumaa)*
- *''Mina isiklikult kardan just selle jätkusuutlikkuse koha pealt. Meil on uusi liikmeid, aga praegu on just see olukord, et praeguse juhatuse liikmed on need samad ülikooli inimesed ja neil on nii nii kiire ja need uued on liiga rohelised. Nad ei julge. Point ongi selles, et neid tuleb rohkem kaasata ja ära koolitada.'' (m, Viljandimaa)*

Uued liikmed ja nende hoidmine

Läänemaa, Jõgevamaa ja Hiiumaa, aga ka teiste piirkondade peamiseks mureks on kindlasti see, et keeruline on leida noori liikmeid, kes oleksid huvitatud noortevolikogude ja –kogude tegevuses osalema ning enda panus anda.

- *''Meie probleem on vist ka, et uusi ei tule peale. Need aktiivsed, kes me oleme, oleme saja kümne koha peal ja jääb aega veidike väheseks. Mis meil ikkagi on, et me rändame saarelt välja ja oma elu elama.'' (n, Hiiumaa)*

Need aktiivsed noored, kes tegelevad kohalike asjadega ning püüavad enda sõna sekka öelda, on tihtipeale ühed ja samad inimesed ning pärit tuumikust, mille koondumise taga on sõprusuhted. Sõprusringkonnast tulvad tihti ka uued liikmed.

- *''Üks osa, miks need ühed ja samad inimesed on aktiivsed, on tutvusringkond'' (n, Hiiumaa)*
- *''Ma lisaks, et meil on inforing väga kitsas. Meil on põhiliselt kahest vallast inimesi'' (n, Ida-Virumaa)*

Samuti on üheks põhjuseks, miks uusi inimesi ei tule peale, huvipuudus. Siinkohal huvi puudus on noorte sõnul kindlasti mõjutatud praegusest noorte elustiilist, mis nende endi sõnul on pigem passiivne kui aktiivne, st arvuti taga istutakse palju ning reaalne suhtlemine on tagaplaanil. Sel viisil ei saa tekkida ka huvi ning tahtmine midagi ära teha, sest ollakse nõ mugavustsoonis.

- *''Ja ikkagi ka see, et huvi on siiski väga vähe. Palju jääb ka selle taha, et tegelikult on hästi palju võimalusi, aga miskipärast ei kasutata seda ära.'' (n, Hiiumaa)*

- *''Siuke süvenev passiivsus on. Kõik istuvad seal oma arvutite taga ja ega sel ei olegi, hea ja mugav keskkond ja ei peagi sealt välja tulema.''* (n, Hiiumaa)

Selles osas, miks tulnud noored ei püsi organisatsioonis või mis neid ehk eemale peletab, on intervjuudes osalenud noored ausad ja ka kriitilised. Selleks on neile arusaamatu kartus võtta kohustusi. Tundub, et iga võimalik ülesanne, mis ühele võimalikule osaluskogu uuele liikmele osaks võib saada, ei ole see, milleks nad sinna tulnud on.

- *''Nad kardavad, et nad üldse ülesande saavad. Vahet pole, mis ülesanne on. See võib olla isegi mingi väga lihtne – a'la, et mine riputa see reklaamposter üles.''* (n, Hiiumaa)

Noored tunnistavad, et tihtipeale ollakse uute liikmete osas liiga lootusrikkad ning hinnatakse nende võimeid ning tahtmist üle. Nimelt, määratakse neile kohe hulk ülesandeid ning lastakse nad tundmatusse vette ujuma õppima.

- *''Neile ei tasu kohe anda küll mingit projektikirjutamist jne''.* (n, Valgamaa)

Jätksuutlikkuse ja püsimise tagajad on noorte arvates kindlasti nemad ise, noored, kuid oluline roll on mentoritel, kes tegevuse vaibumise hetkel endast suurema panuse annavad ning noori endiselt asjasse kaasavad.

- *''Ma arvan, et meil oleks vaja mingisuguseid autoriteete, eeskujusid, keda noored noh,, ütleme siis noortepärastelt ''followiksid'' /---/ Sest mingi persoon tundub talle huvitav jälle ja see noor tahab ka sama kaugele jõuda. Ma ei tea, mu plaan oleks küll siuke, et selekteeriks välja need autoriteedid, kes võiksid nagu noori, kuidagi jah, motiveerida.''* (m, Saaremaa)

See, missugune ühele noorele mõjuv autoriteet, mentor, olla võiks, on väga individuaalne ning ühtset universaalset ideaali ei paista tegelikult olevad. Omadused, mida välja toodi olid näiteks aktiivsus, asjas sees olemine, tuntud üldsusele, aga samas ka minema peale noortele. Sellesama teemaga seoses kerkis üles teema, mis puudutab just (noorte)poliitikat ning suhtumine inimestesse, kes tegelevad poliitikaga. Täpsemalt, milline on noorte ja üldsuse reaktsioon sellele, kui räägitakse poliitikast.

- *''Samas, kui keskenduda noortepoliitikale, siis kuna poliitika on järjest enam mingi tabuteema, siis kui keegi ei taha sellest enam kuulda, siis on tõsi, raske teema. Ei tule siin noor, et oh jee, ma tahan nüüd Savisaare moodi olla või ma tahan olla nagu Ansip. Üldiselt seda asja ei ole. Ja... see on see julgus, et ma nüüd näiteks võtaks Savisaare eeskujuks, Toomas Hendrik Ilvese või mõne muu poliitiku, et just see, seda ei julgeta teha. Et teised taunivad selle kohe maha.''* (n, Hiiumaa)

Poliitika kui sõimusõna

Fookusgruupiintervjuude käigus arutati kas noortepoliitikal kui sõnal on eemalepeletav mõju või mitte.

- *''Tänapäeva noor on selline, et kui kuuleb, kuskilt tuleb noortepoliitika, siis blokk on ees. Kui ma ei eksi, siis äkki... kusagil igatahes oli, et noortevolikogu asemel oli 'noorteklubi'. See oli lihtsalt nimemuutus ja noor tuleb kohe vhuuh... nagu magnet. Tegelikult paneb nimevahetus ka asja väga hästi käima.''* (m, Saaremaa)
- *''Näiteks meil noortekogu korraldab iga aasta noortefoorumit ja juba sõna 'foorum' on juba siuke tähtis sõna nagu, vaata, et ehmatab inimesi juba eemale. /---/ Näiteks mul endal oli üllatus, kui ma sain teada, et ma olen noorpoliitik, kui ma kuulun noortekogusse.''* (n, Hiiumaa)
- *''Ega see on läbiv ka teistes noortevolikogudes ja – kogudes, et see poliitika sõna peletab ära. Oleme külastades projektide käigus, küsinud ka, et noh, mis tundeid ja arvamusi sõna 'poliitika' tekitab ja kas te arvate, et me tegeleme poliitikaga? Meie eeldused ja hirmud on kinnitust saanud, et tegelikult ongi nii.''* (n, Tartumaa)

Teiselt poolt võivad sellised nimetused olla ka tõmbavad just seetõttu, et ei pruugita veel teada, mida see tähendab. Samuti, neile, kes teavad juba noortepoliitikast ühte-teist, on see koht, kus enda sellealast võimekust näidata.

- *''Ei tea, ma ei ole sellega niimoodi kokku puutunud. Ma pigem haaran siukseid vb keerulisi sõnu, et lihtsalt ennast edasi arendada, aga jah...''* (n, Läänemaa)

Noorte meelest on poliitika midagi täiskasvanulikke ning mis ei jõua noorteni sel põhjusel, et see ei jõua isegi neist vanemate ühiskonnaliikmeteni. Peamiseks põhjuseks sellele on poliitika

üldine populaarsus elanikkonna seas. Samas on see valdkond, kus peab olema just selleks, et midagi oma kodukohas/ riigis ära teha ning dialoog juba sel alal kogunud ja tegutsevate inimestega on oluline. Selles ei ole ühelgi fookusgrupis osalenud noorel kahtlusi. Uurisime, missugune on nende suhe ja suhtlemine kohalikul tasandil sealset elu juhtivate isikutega.

Dialoog otsustajatega

Üheks jätkusuutlikkuse oluliseks komponendiks näeb noortepoliitika seda, et noori toetatakse nende tegevuses ka ülevalt poolt ehk inimeste poolt, kes reaalselt tegelevad kohalike omavalitsuste juhtimisega. Seeläbi saab üks aktiivne noor otsustusprotsessile lähemale ning võimaluse võrdsel tasandil esindada üldiselt kohalike noorte ideid ning huve.

Tehtud intervjuude põhjal selgub, et noortevolikogudes ja noortekogudes tegutsevate noorte suhted ja kontakt otsustajatega on hea. Antud juhul on see piirkonniti erinev ning otseses seoses noortevolikogu või – kogu aktiivsuse ja hetkeolukorraga – mida paremini toimib organisatsioon ja tegevus, seda parem on ka suhtlus kohaliku omavalitsusega.

Suurem toetus on kindlasti Hiiumaal, Põlvamaal, Lääne-Virumaal, Ida-Virumaal. Neid julgustakse, toetatakse ning mõnel juhul lausa oodatakse, et noored võtaks kätte ning korraldaksid midagi. Oleksid otsustusprotsessides osalised.

- *''Kui sa ütled, et see on noorte idee ja noorte mõte, siis andke tuld. Tehke!'' (n, Hiiumaa)*
- *''Nad on valmis tegema ja noortega arvestama praegusel hetkel. Kui juba välja pakuvad ise, et tuleks luua veel üks organisatsioon neile juurde.''' (m, Põlvamaa)*

Üldiselt on iseloomustatud suhtumine üha valdavam, kuid on ka erandeid ning näiteks Valgamaa noorte endi hinnangud kohalike otsustajate koostööaltisusele on erinevad. Seega, on erinevused piirkondade vahel mõningatel juhtudel väga kontrastsed ka maakonna siseselt.

- *''Meil siin üks lagunes ja siis nüüd suhtutakse sellesse väga umbusklikult./---/ sellesse ideesse, et niikuinii me kukume uuesti läbi. /---/ just näiteks vallavanem on öelnud umbes, et käisime rääkimas, et 'ma ka ei tea'. Palusime, et ta kas või need rahad sebiiks, et siis nüüd talgupäeval prügi ära vedada. Sedagi ei saanud.''' (m, Valgamaa)*

- *''Meil on teisiti jälle. Meie vallavanem on ise hull aktivist. Kirjutab projekte ja on isegi noorteprojekte ise kirjutanud ka vanasti. /---/ aga mis meil vb puudu jääb, muidu oleks kõik ilus ja tore, on see, et tahaks ise seda sisulist poolt teha. Tahaks vb teha neid eelnõu asju ja rohkem seda poolt ka arendada. Aga ma ei arva, et see miinus oleks. See ongi arengusuund, kuhu edasi minna. '' (n, Valgamaa)*

Maakonnad, kus kaasatakse noori aktiivselt ka sisulise töö tegemisse on näiteks Hiiumaa ning Jõgevamaa. Arutatakse kõrgemate otsustajatega arengukavasid ning seda peamiselt noori puudutavatel teemadel nagu haridus, kultuur, noorsootöö jt.

- *''Ma olin nüüd Hiiumaa arengustrateegia, mis see nüüd oli, 2014-2020, haridustöögrupis siis ma aitasin ikka ka kaasa. Missugused koolid ja nende süsteem välja võiks näha Hiiumaal tulevikus näiteks. Seal oli ka, küsiti ka rahaliste numbrite kohta, siis selles ei osanud ma küll midagi öelda. Ma ei tegele valla rahakotiga, et see ... üldiselt nad küsivad küll jah. '' (n, Hiiumaa)*
- *''Kinnitasime valla noorsootöö arengukava kuni 2018. aastani. see võeti ka väga soojalt vastu volikogu otsustajate poolt ja nad andsid omapoolset sisendit ja tagasisidet arengukava koostamise käigus. '' (n, Jõgevamaa)*

Ootus, et noored teevad on kindlasti seotud eelarvega, millest üks osa on ette nähtud just noortele ning selle kasutamine on kindlasti noorte huvides ja eelistatult noorte endi poolt. Siinkohal on noorte meelestki tegelikult noorte enda teha asjad, mida soovitakse, et tehtud saaks. Neile on loodud võimalused ning neid tuleb osata kasutada lihtsalt.

- *''Põhimõtteliselt on see, et keegi sinu eest ära tegema asju ei hakata. Kui tahad teha, siis ikka toetatakse ja pannakse õlg alla. '' (m, Saaremaa)*

Püüdlused ennast nähtavaks teha ja edasised tegevused

Tänased osaluskogud üritavad teha võimalikult palju teavitustööd. Enda ja tegevuse kohta informatsiooni jagamiseks on kasutusel nii koolide ja/või noortekeskuste külastused, e-mailide listid, Facebook, noortele suunatud üritused, aga samuti näiteks ajalehed.

- *''Selline külastamine ja külaliskohtumised on väga tõhusad tegelikult. /---/ meil on küll viimastel üritustel me räägime ürituse ajal, et kes me oleme, mis me teeme ja miks*

me selle ürituse tegime, kust me vb rahastust saime. Siis on meil noortepäevad, kuhu me läheme oma telgiga ja räägimegi ainult enda positsioonist ja põhilistest tegevustest, kellega me koostööd teeme ja miks me olemas oleme.'' (n, Tartumaa)

- *''Fookus on sellele, mida me teeme. Samas on jah nii, et meie korraldatud sündmusi nähakse, aga ei ühendata ära, et noortevolikogu oli see alguspunkt, kust see algatatud sai.*'' (n, Jõgevamaa)

Mõtisklesime noortega hetke samuti selle üle, kas ja kuidas Eesti Noorteühenduste Liit saaks mingil viisil noorte osalus kogude kõikuva stabiilsusega tegevuse juures abistada. Üldiselt ollakse ENL'i tegevusega rahul ning kõrgelt hinnatakse neid paljusid võimalusi, mida tegelikult pakutakse. Tunnistatakse, et mõnikord on isegi keeruline kõike seda haarata ning leida seal üles see, mis oleks kõige vajalikum.

- *''Kui jälgida seda infot, siis on seda ikka piisavalt. Saab enda jaoks valiku teha.*'' (n, Jõgevamaa)
- *''/--/ Aga eks see ole ka see, et kui palju me ise ENLi võimalustest välja pigistame. Võimalusi on tegelikult rohkem kui jõuame ära kasutada.*'' (n, Tartumaa)
- *''Osalus kogude kojast on praegu kasu. /---/ kui seal on meil liige, siis on hea. Saab kontakte ja saab teistega suhelda.*'' (m, Valgamaa)

Mõningane puudus on ehk isiklikumal suhtlemisel ning silma peal hoidmisel, mis tegelikult toimub ja millisel tasemel on tegevus.

- *''Ehk seda, et rohkem uuriks, et kuidas meil läheb ja ühendust võtta. /---/ isiklik suhtlus. /--/ noortevolikogu loomisprotsessiga rohkem kaasas olla. /---/ isikutest, kes oleksid mentorid, jääb veidi väheks.*'' (n, Tartumaa)

Samas ollakse realistlikud ja objektiivsed ning tunnustatakse, et iga muutus tulebki millegi arvelt. Kõik ei saa võrdselt perfektne olla.

- *''Muutused tulevad millegi arvelt. Igal pool ei saa olla.*'' (n, Jõgevamaa)

Kokkuvõte

Noorte nimel tehakse tööd ning nad on selle üle väga tänulikud. Kohalikul tasandil on murekohaks see, et tööd tehakse siis, kui noored ise endast märku annavad. Erandiks on see, et mõni juhtidest tuleb ning tegevuse käima paneb. Samas on kindlasti nende abilisteks noorsootöötajad ning koolid, kes on noortele lähemal ning õpetavad noortele, kuidas neile loodud võimalusi ära kasutada.

Noored on teadlikud eelarvest, selle võimalustest ning samuti sellest, et tihti jääb seda väheseks. Just Lääne-, Hiiu- ja Saaremaa osaluskogude teadlikkus üksteise majanduslikust võimekusest on üpris hea ning see teadmine on oluline. Nimelt, sellepärast, et pidada arutelusid enda kohalike osaluskogudele mõeldud eelarve üle just juhtide endaga.

Peamisteks barjäärideks noorte ja osaluskogude vahel paistab siiski olevat huvipuudus, teadmatus osaluskogude tegelikust tegevusest, kuid noorte endi sõnul ka liigselt formaalne vorm ning sõnakasutus, mis üldise ühiskonna mõttemaailma mõjul muudab noortepoliitika millekski ebameeldivaks.

Uute liikmete leidmine on keeruline ning selle probleemi lahendusena näevad noored rohkemate ning mõjusamate eeskujude, mentorite olemasolu, aga samuti tunnustust vanemate inimeste ning eakaaslaste poolt.

Kõikide koostööseminaride käigus selgus, et noorte tegelemist osaluskogude peamise eesmärgiga, milleks on noorte huvide eest seismine ja otsustusprotsessides osalemine, piirab asjaolu, et organisatsioonilise ellujäämise kõrval ei jää aega ega energiat tegeleda sisulise poolega.

Puudujääk, mida noorte endi arvates just nende endi poolt kõige tõenäolisemalt muuta saab, on uute liikmete aktiivsem ja läbimõeldum kaasamine osaluskogude tegevusse. Peamiselt neile tähelepanu osutamine, toetamine ning kõikvõimaliku info jagamine, mis on vajalik juba seespool olemiseks ja püsimiseks.

Noorte osaluses on piirkonniti omad eripärad ning sarnaselt üldistele piirkondlikele eripäradele Eestis on näiteks Läänemaa ja saarte murekohad rahva väljavoolavus ning infrastruktuur, mis omakorda viivad selleni, et noored ei jõua osaluskogudesse. Samas on nad

häälestusel, et on hea, kui käiakse vahepeal kodust väljas ning tullakse pärast tagasi. Siinkohal saaks kindlasti paralleele tõmmata saarte ja Eesti üldiste suuremate aruteluteemade vahel.

Tartumaa ja Tartu noored kipuvad sulanduma ühtsesse massi ning neid ei pruugita märgata otsustajate poolt, sest rahvast on palju. Valgamaa ning Põlvamaa murekohtadeks on peamiselt osalejate kaugus oma kodukohast, sest õpitakse ja elatakse mujal. Lisaks, sarnaselt Ida-Virumaa osaluskogudega, kipub organisatsiooni liikmeskond olema liigagi tuttav üksteisega (ühes vanuses, ühest kandist, sõpruskonnad).

Raplamaa jääb siiski kusagile vahepeale ning ei suuda oma kohta leida. Aktiivsed Eesti noored elavad rütmis, mis näeb ette seda, et kui ise ei tee, ei tee keegi, kuid ei ole kedagi, kes ette näitaks, kuidas tegutseda tuleks. Oodatakse palju, kuid tegevusse panustatakse ebaühtlaselt. Noortel kulub nii palju aega ja energiat igapäevaste asjade pärast muretsemisele, et osaluskogude sisulise tööga, milleks on noorte arvamuse kogumine ja esindamine, tegeleda ei jõua.

Kasutatud kirjandus

Aspinwall, T. and Larkins, C. (2002). Breathing fire into participation: The funky dragon guide. Swansea: Children and Young People's Assembly for Wales.

Charmaz, K. (2006). Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis. London: SAGE

Eesti Noorsootöö Keskus. 2013 <http://www.entk.ee/osalus> (16.08.2013)

Euroopa noortevaldkonna uuendatud koostööraamistik 2010-2018. (2009)

Hart, R. 1992. Children's participation: from tokenism to citizenship. Florence: UNICEF International Child Development Centre.

Have Your Say! Manual on the revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. 2008. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Hinsberg, H., Kübar, U. 2009. Kaasamise käsiraamat ametnikele ja vabavõltsudele. Tallinn: Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit.

Hustnix, L., Cnaan, R. A., & Handy, F. (2010). Navigating Theories of Volunteering: A Hybrid Map for a Complex Phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40(4), 410-429. EBSCOhost andmebaasist: Academic Search Complete

Kirby, P., Lanyon, C., Cronin, K., Sinclair, R. 2003. Building a Culture of Participation – Handbook. London: National Children's Bureau.

Lansdown, G. 1995. Children's rights to participation and protection. – Rmt: Participation and Empowerment in Child Protection. London : Pitman, lk 61-79.

Maakondlike Arenduskeskuste Infosüsteem. (2011). Mis on kodanikuühiskond? <http://www.arenduskeskused.ee/Kodanikuuhiskond/Mis-on-kodanikuuhiskond.html>

Metstak, A., Notton, K., Martinson, M., Valge, M., Reitav, U. 2012. Noorte kaasamine ja osalus maakonnas, vallas ja linnas. Tallinn: Eesti Noorteühenduste Liit.

Musick, M. A., Wilson, J., & Bynurm, W. B. (2000). *Race and Formal Volunteering: The Differential Effects of Class and Religion*. The University of North-Carolina Press.

Mänd, T., Gramberg, A., & Kõre, K. (2004-2005). Vabatahtlik töö Euroopa Liidus: paberid ja praktika. Tartu: Tartu Vabatahtlike Keskus.

Noorsootöö käsiraamat. 2007. Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet, MTÜ Noorte AMG

Noorsootöö seadus. 2010. <https://www.riigiteataja.ee/akt/13335738> (02.08.2013)

Noorsootöö strateegia 2006-2013. 2006. Tartu: Haridus- ja teadusministeerium. <http://www.hm.ee/index.php?03240> (6.08. 2013).

OSCE. (2011). Supporting civil society. Lithuania: Vilnius. <http://www.osce.org/odihr/44461>

Purcell, M. (2012). The Importance of Civil Society Engagement. Australian Government: AusAID. <http://ausaid.govspace.gov.au/2012/06/20/the-importance-of-civil-society-engagement/>

Raudla, H. (2002). *Kodaniku raamat*. Tallinn: Eesti Vabaharidusliit ja Siseministeerium. https://www.siseministeerium.ee/public/kodaniku_raamat.pdf

Revised European Charter on the Participation of Young People in Local and Regional Life. 2003. Strasbourg: Council of Europe Publishing.

Siseministeerium. (2006). Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007-2010. https://www.siseministeerium.ee/public/KATA_18_12_08.doc

Snyder, M., & Omoto, A. M. (2008). Volunteerism: Social Issues Perspectives and Social Policy Implications. *Social Issues and Policy Review*, 1(2), 1-36. EBSCOhost andmebaasist: Wiley Journals

Treseder, P. 1995. Involving and empowering children and young people: overcoming the barriers. – Rmt: Participation and Empowerment in Child Protection. London : Pitman, lk 61-79.

Weller, G. R. (2008). Young Irish Adults in Civic Society: Volunteering, Reflexive Identity Work and Social Capital. [PhD]. Dublin: Dublin Institute of Technology. <http://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1011&context=appadoc>